

Jaarboek

Erfgoed Balen vzw

INHOUD

‘Nooit meer oorlog’ 1914-1944-2014	7
De Groote Oorlog in Balen	9
Balen tijdens de Tweede Wereldoorlog	35
"Ach! God, wij gaan in ballingschap!"	95
Balen in 1915	125
‘Den Alcazar’	137
De kerkfabriek van Sint-Andreas Balen verkocht twee schilderijen in 1907	141
Balen in de media	149
Focus op “Erfgoed“	169
Onbekend is ... verloren voor het nageslacht	171

Beste lezer,

Het project ‘100 jaar Grote Oorlog’ van Erfgoed Balen, in samenwerking met ‘Balen Bevrijd’ was in 2014 een groot succes. Niet alleen de tentoonstellingen maar ook de publicaties werden erg gesmaakt door het grote publiek.

In de nasleep van dit project werden, op vraag van vele bezoekers en geïnteresseerden, nog enkele belangrijke teksten en foto’s bijeen gebracht om op te nemen in het jaarboek 2015.

‘Nooit meer Oorlog’, ‘De Grote oorlog in Balen’ en ‘Balen tijdens de Tweede Wereldoorlog’ zijn drie bijdragen met betrekking tot hoger vermeld project.

‘Ach! God, wij gaan in ballingschap’ van de hand van Patrick Sioen vertelt het eigen verhaal van de vluchtelingen van West-Vlaanderen tijdens de oorlogsjaren 1917-1918.

Het traditionele artikel over de bewoning in en rond één van de gehuchten of plaatsen in onze gemeente is dit jaar niet opgenomen; in 2016 pikken we hier de draad weer op.

‘Balen in 1915’ vertelt ons meer over het Balen van toen.

Twee merkwaardige schilderijen werden in het begin van de 20ste eeuw door de kerkfabriek van Sint-Andries verkocht. Een interessante bijdrage over toch wel enkele merkwaardige erfgoedstukken.

‘Alcazar’ – wat is de betekenis hiervan?. We vroegen het ons al eerder af. Het antwoord vindt u in dit jaarboek

Eindigen doen we traditiegetrouw met een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in onze gemeente tijdens het voorbije jaar 2014 aan de hand van informatie uit de media.

Als voorzitter van Erfgoed Balen wil ik alvast al de vrijwillige medewerkers aan dit jaarboek van harte bedanken voor hun bijdrage, maar vooral wens ik U, als lezer, veel lezen en kijkplezier.

Richard Vermeulen
Voorzitter Erfgoed Balen vzw

‘NOOIT MEER OORLOG’

1914-1944-2014

Tom Vanleeuwen en Bram Dierckx

INLEIDING

2014 was een bijzondere jaar. Het werd alom bekend als een herdenkingsjaar waarin zowel de Grote Oorlog als de Tweede Wereldoorlog centraal stonden. De nationale en internationale context werd in het afgelopen jaar dan ook vaak gekleurd door de vele activiteiten in het teken van de dubbele jubileumherdenking: 100 jaar Grote Oorlog en 70 jaar Bevrijding van België. Maar ook in de gemeente Balen kwamen talrijke initiatieven tot stand in het kader van de

wereldoorlogen, telkens onder de noemer ‘Project 2014’.

Tijdens de maanden augustus en september 2014 werd Vrijtijdscentrum De Kruierie in Balen het toneel van dat project, met als hoogtepunt twee opeenvolgende exposities. Telkens werd een extra inspanning gedaan om de Balense kinderen en jeugd actief bij die evenementen te betrekken. De schoolbrochure ‘Fons, ‘t is oorlog!’, de ‘Grote Oorlog Wedstrijd’ en een Scholenproject rond de Balense burgerslachtoffers van

Foto 1-001.

september 1944 maakten dan ook integraal deel uit van 'Project 2014'.

De exposities 'De Grote Oorlog' (van 2 augustus tot 6 september 2014) en 'Balen tijdens de Tweede Wereldoorlog' (van 13 tot 21 september 2014) kwamen tot stand met de hulp van de private collecties van Bram Dierckx, Tom Vanleeuwen en Tim Theunis van de Werkgroep Balen Bevrijd. Aan de hand van talrijke unieke objecten en de verhalen die eraan vasthangen, werd getracht een authentiek beeld te schetsen over de oorlogsgebeurtenissen in de gemeente Balen tijdens de twee conflicten. De artefacten werden telkens in chronologische en thematische volgorde tentoongesteld. Het lokale verhaal van de gemeente Balen en voormalige gemeente Olmen vormde daarvoor de invalshoek en leidraad. Daarnaast werd getracht om zoveel mogelijk aspecten van de twee oorlogsperiodes, met een belang voor de lokale geschiedenis, aan bod te laten komen. Per thema ontstond een kort en bondig informatiebord.

De twee exposities konden op veel bijval rekenen van zowel jong als oud. Het hoge bezoekersaantal en de talrijke positieve reacties vormden dan ook een rechtstreekse aanleiding voor de totstandkoming van dit artikel. In de onderstaande tekst wordt graag ingegaan op een vaak geformuleerde vraag of de tekstpanelen niet in boekvorm konden verschijnen. De integrale weergave van de informatieborden leek eveneens een aangewezen manier om de twee tijdelijke exposities tot een duurzaam souvenir om te vormen.

Er werd alvast een poging gedaan om daarbij zoveel mogelijk personen aan te spreken en dat vanuit een louter historisch oogpunt. De exposities alsook de bijhorende teksten nemen om die reden objectief af-

stand van elke (toenmalige) politieke of ideologische overtuigingen. De verschrikkelijke oorlogsjaren zijn echter niet bestemd om in dikke, ongelezen geschiedenisboeken te verdwijnen. De herinnering aan die melancholische periodes en de herdenking van de oorlogsslachtoffers voor de gemeente Balen en Olmen staan om die reden centraal. De wereldoorlogen vormen immers evenementen waarmee menig familie en burger (on)rechtstreeks te maken kreeg. Ondanks dat brede draagvlak, zullen ook (oog)getuigen en ingewijden een meerwaarde ontdekken tijdens het lezen en tevens kennis kunnen maken met minder evidente of onbekende aspecten van het eigen verleden. Het artikel is echter ook bedoeld om personen aan te spreken die het geluk hebben nooit een oorlog te moeten meemaken. Laat de onderstaande tekst alvast een kleine, maar blijvende bijdrage zijn aan de herinnering van een periode die niet vergeten mag worden, evenementen die zich nooit mogen herhalen. Kortom, aan eenieder die de exposities bezocht of het onderstaande artikel leest, wordt alvast eenzelfde boodschap meegegeven: 'Nooit meer oorlog'.

DE GROOTE OORLOG IN BALEN

Tom Vanleeuwen en Bram Dierckx

1. DE MOBILISATIE VAN HET BELGISCHE LEGER IN BALEN EN DE PAARDENMONSTERING

De aanslag op aartshertog Frans Ferdinand van Oostenrijk op 28 juni 1914, door een Bosnisch-Servische nationalist, vormde de directe aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog. De moord op de troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije resulteerde in een Habsburgs ultimatum aan het koninkrijk Servië. De verschillende bondgenootschappen, gevormd in de voorafgaande decennia,

werden ingeroepen en enkele grootmachten verklaarden elkaar de oorlog. Ook in de jaren voor 1914 kwamen reeds enkele oorlogs- en aanvalsplannen tot stand met het oog op een nieuw conflict tussen de mogendheden Frankrijk en Duitsland. Volgens het Duitse *Schlieffenplan* wilde Duitsland de Franse stad Parijs in de rug aanvallen. Een Duitse inval in België was noodzakelijk om te kunnen doorstoten naar Frankrijk. Met het oog op een nakend conflict werd het Belgische leger in juli 1914 reeds in uiterste paraatheid gebracht. Op 2

Foto 2-001.

COLOFON

Redactie: Vic Berckmans en Richard Vermeulen

Omslag: Den Alcazar

Ontwerp omslag: Drukkerij 'Het Zoeklicht'

Corrector: Vic Berckmans

Lay-out: Walter Vermeulen

Uitgegeven door: Erfgoed Balen vzw.

Alle teksten verschijnen onder de enige en dwingende verantwoordelijkheid van de auteur, hier treft de kring als vzw. geen rechtsaansprakelijkheid.

Verantwoordelijke uitgever: Richard Vermeulen als Voorzitter Erfgoed Balen vzw.

website: www.erfgoedbalen.be

e-mail: info@erfgoedbalen.be

© 2015 Erfgoed Balen vzw.

D/2015/4953/(29)

Bestellen en info:

Te bestellen door overschrijving op
reknr. BE07-6528-0401-2066

Erfgoed Balen vzw., Bevrijdingsstraat 1 te Balen.

Rechtstreeks ook verkrijgbaar in VC De Kruierie,
Bevrijdingsstraat 1, 2490 Balen

